

Deti z cudziny

...a rozmanitosť triedy

„Obyčajný okoloidúci by si myslel, že moja ruža sa vám podobá. Ale ona jediná je dôležitejšia ako vy všetky, pretože práve ju som polieval. Pretože ju som počúval, ako sa žaluje alebo vystatuje, alebo dokonca ako niekedy mlčí. Pretože je to moja ruža.“

—Malý princ, Antoine de Saint-Exupéry

Úvod

Neexistuje skupina detí, v ktorej by nebolo rozmanitosti. Aj tá najpodobnejšia skupina detí, napr. nadaná chlapčenská futbalová trieda detí zo sídliska, sa bude po krátkom čase diferencovať. Chlapci sa odlišia vzťahom k matematike, rozličnou mierou rešpektovania hluku, otvorenosťou k spolupráci v skupine, denným snením, počtom súrodencov, zážitkami v prírode počas prázdnin a i.

Školská trieda je ako záhrada, v ktorej môžete objaviť krásu jedinečnosti detí, tak ako Malý princ pochopil výnimočnosť svojej ruže. Je úplne jedno, či v nej stretnete mladšie alebo staršie deti, chalanov či dievčatá, milovníkov matematiky či športu, deti z Vietnamu či Ukrajiny. Každé jedno dieťa je obohatením. Rozmanitosť je obohacujúca. Trieda, v ktorej sa cení človek vo svojej pestrosti vnútorného i vonkajšieho sveta, sa stáva dobrodružná. Vítané sú deti s nadaním či deti sociálne znevýhodnené, deti z cudziny či športovci. Akékoľvek deti, ktoré život privedie do školy, tvoria mozaiku a dynamiku triedy. Ako ruža, ktorá sa stáva jedinečnou práve preto, že sa o ňu Malý princ toľko staral.

Na bulletin *Vekovo zmiešané učenie* nadväzuje ďalší, ktorý upriamuje pozornosť na prácu s rozmanitosťou detí. Tentoraz prichádzajú do triedy zďaleka. Sú to deti z cudziny, deti, ktoré utekajú z územia ohrozeného vojnou, deti diplomatov či deti z rozličných krajín, ktoré sú v škole len na krátky čas. Tieto deti sú také isté ako všetky ostatné, majú rovnaké potreby, ale niektoré z nich môžu väčšmi vystupovať do popredia, môžu byť naliehavejšie, preto si vyžadujú zo strany učiteliek a učiteľov viac pozornosti. Ako ich v triede privítať? Aké podmienky im vytvoriť, aby sa mohli stať súčasťou učiacej sa triedy a necítili sa stratené? Ako im ponúknuť pocit bezpečia a podpory? Aké možnosti poskytuje naša legislatíva? A hoci filozoficky nejde o nový princíp, pozrime sa bližšie na praktické možnosti jeho uplatňovania.

Mária Jaššová, Alena Faragulová,
Viktor Križo a Saša Škorupová

„Čas, ktorý si strácal pre svoju ružu,
robí tvoju ružu takou dôležitou.“

— Antoine de Saint-Exupéry

Pojmy nás formujú

Vekové, jazykové, kultúrne či povahové rozdiely medzi deťmi sú determinované prirodzeným vývinom detí a ich životom v rozličnom rodinnom a spoločenskom prostredí. Sú vlastne tieto „rozdiely“ rozdielmi, alebo skôr obohacujúcou jedinečnosťou každého jednotlivca? Existuje vôbec obyčajné dieťa? Pozrime sa na niektoré základné pojmy očami inkluzívneho a humanistického prístupu:

- **Intaktné deti** (z lat. intactus, znamená nedotknutý, neporušený) – pojem nie je vhodný, pretože zavádza rozdelenie detí na normálne a narušené. Takéto delenie však degraduje dieťa len na materiál (podobne sa s ľuďmi zaobchádzalo počas druhej svetovej vojny).
- **Problémové deti** – akékoľvek prídavné meno prisúdené človeku bez podrobnejšieho kontextu zužuje jeho skutočnú hodnotu a potenciál. Vhodnejší je pojem deti v riziku.
- **Cudzinecké deti** – takéto označenie na jednej strane poukazuje výhradne na časť identity dieťaťa a robí z nej hlavnú zložku identity, ktorú navyše časť spoločnosti vníma negatívne. A na druhej strane toto označenie nezahŕňa všetky deti, ktorých materinský jazyk je odlišný od slovenského. Preto hovoríme o žiakoch a žiačkach s odlišným materinským jazykom (OMJ). Tu je, samozrejme, dôležité nezabúdať na to, že s jazykom sa spája aj kultúra.

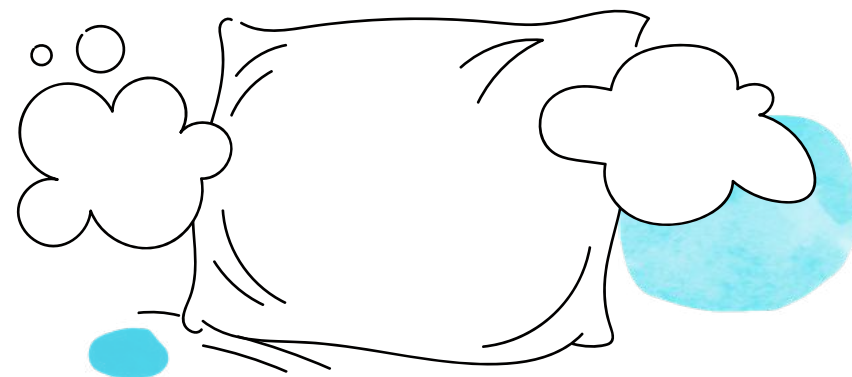
„Len deti vedia, čo hľadajú. Strácajú čas pre handrovú bábiku, ktorá sa pre ne stáva veľmi dôležitou, a keď im ju niekto vezme, plačú...“

— Antoine de Saint-Exupéry

Cudzinecké deti?

Zúžený pojem „cudzinecké deti“ či „deti cudzincov“ zodpovedá iba niektorým vybraným charakteristikám osoby, akými sú odlišná národnosť, jazyk, kultúra či zvyky. Je však oveľa viac toho, čo má takéto dieťa spoločné s ostatnými deťmi – **všetky ľudské potreby má rovnaké** ako ostatné deti sveta (potrebuje bezpečie, lásku, rodinu, zmysel, hru, jedlo a výživu a i.). Rozmanité sú stratégie ich napĺňania. Deti rôznych národov a kultúr sa stretávajú s podobnými výzvami, stratégiami učenia, prekonávajú podobné bariéry a majú podobné silné stránky.

Ak akékoľvek dieťa zmení školu, aj keď nie je z inej krajiny, v novej škole sa predsa stáva tak trochu „cudzincem“. Potrebuje spoznať novú školu s jej pravidlami, atmosférou a zvykmi, opäť získať bezpečie, priateľstvo a vzťahy. Dieťa s iným materinským jazykom či dieťa z cudziny má rovnaké potreby ako nový spolužiak či spolužiačka z vedľajšej školy, ale k ich naplneniu obvykle vedie dlhšia cesta. Nemá totiž k dispozícii zdieľaný jazyk a kultúru, ktoré sú štandardným mostom budovania vzťahov a bezpečia. Rozdiely v jazyku a kultúre, ako aj iné rozdiely, v skutočnosti prinášajú obohatenie.

Kultúrny kontext detí z cudziny

Keď hovoríme o kultúre, často si ako prvé predstavíme viditeľné znaky ako jazyk, jedlo, oblečenie, sviatky či hudbu. Kultúra je však ako ľadovec, siaha oveľa hlbšie, a to podstatné býva pred zrakom ukryté. Väčšina kultúrnych aspektov sa nachádza pod povrchom – sú to hodnoty, presvedčenia, spôsoby výchovy, vzťah k autorite, pravidlá komunikácie, vnímanie času, orientácia v priestore či uprednostňovanie individualistického alebo kolektívneho zmýšľania. Viditeľnú časť tvorí len malý zlomok, kým skrytá časť určuje, ako človek chápe svet okolo seba a ako si tvorí vlastnú identitu. Práve tieto hlboko zakorenené prvky ovplyvňujú správanie ľudí, ich reakcie na nové situácie – a teda aj spôsob, akým deti vnímajú školu, učiteľa či spolužiačky a spolužiakov. Ak chceme deti z cudziny skutočne podporiť, musíme rozumieť aj tomu, čo nie je na prvý pohľad viditeľné.

- Vo Vietname je spoločenská hierarchia výraznejšia, učiteľky a učitelia sú vnímaní ako authority, ktorým sa neodporuje – autorita vychádza zo spoločenského statusu a veku. Dieťa je vedené k poslušnosti a disciplíne. Naopak, v slovenskom školskom prostredí sa čoraz viac presadzuje partnerský prístup, otvorenosť a možnosť pýtať sa. Pre vietnamské deti to môže byť mätúce a učiteľom sa ich reakcia na prvý pohľad môže javiť ako pasivita alebo nezáujem. Preto je dôležité pracovať s konceptom kultúrnej citlivosti a nehodnotiť správanie detí optikou vlastnej kultúry.
- Pre deti z Turecka môže byť naopak výzvou fakt, že pochádzajú z vysoko kolektívne zmýšľajúcej kultúry. Identita jednotlivca je často pevne zviazaná s rodinou, rešpektom voči rodičom a spoločným rozhodovaním. Slovenský individualistickejší rámec, v ktorom sa od detí očakáva samostatnosť už od raného veku, môže byť pre turecké deti náročný. Nie preto, že by nevedeli pracovať samostatne, ale preto, že to nekorešponduje s ich dosiaľ zažitým spôsobom života.

Kultúrny šok po príchode

Keď dieťa prichádza z krajiny s kultúrnym kontextom blízkym tomu slovenskému, môže sa rýchlejšie zorientovať, no tak či tak si prejde určitou formou kultúrneho šoku. Pri deťoch z kultúr, ktoré sú v niektorých ohľadoch veľmi odlišné, môže príchod do slovenskej školy zapríčiniť až zásadné narušenie toho, ako nazerajú na svet. Zrazu sa ocitnú v prostredí, kde je všetko inak a v snahe chrániť si posledné zvyšky známeho, môžu ísť do odporu voči všetkému novému, odmietať jazyk, školu, kamarátky či kamarátov a pravidlá. Bez podpory v prostredí, ktoré ich pochopí, sa pre ne adaptácia stáva veľmi náročnou, vystavujeme ich riziku vylúčenia a (ďalšej) traumatizácie.

ČO MÔŽEME PRE DETI SPRAVIŤ:

- vytvoriť prostredie, v ktorom sú rôzne kultúry vnímané ako obohatenie,
- pomôcť im hľadať rovnováhu medzi dvoma kultúrnymi svetmi tak, aby si nemuseli vo svojom prežívaní voliť medzi tým, kým sú doma a kým sú v škole. Deje sa to aktívnym záujmom o ich svet – uznaním ich jazyka, rešpektom k ich sviatkom, priestorom.

Takto sa buduje most na prepojenie týchto dvoch svetov.

V Inkluzívnom jazykovom centre sa snažíme vytvárať spoločné momenty, pri ktorých si môže každý priniesť kúsok svojej kultúry. Napríklad formou komunitných piknikov, kam si deti prinesú obľúbené jedlo z domova, alebo prezentácií o sviatkoch a tradíciách svojej krajiny. Takéto aktivity nielenže budujú rešpekt k inakosti, ale zároveň posilňujú u detí pocit, že sú prijaté so všetkým, čo prinášajú a môžu na to byť hrdé.

Zmena!

Zmena predstavuje pre prežívanie bezpečia obrovskú výzvu. Prináša totiž so sebou nepredvídateľné okolnosti, vyžaduje nové zručnosti a narúša každodenný režim. Ak navyše k zmene dochádza nie naším rozhodnutím a bez potrebnej prípravy, strácame pocit kontroly, čo umocňuje pocit ohrozenia.

Presne takýmito nepredvídateľnými a nekontrolovateľnými zmenami prechádzajú deti odíencov a ďalšie deti s migrantským pozadím. Zmena miesta, strata kamarátov, odlišné fyzické prostredie, jedlo, režim dňa či týždňa, vzduch, počasie. Pre deti majú tieto faktory mimoriadny význam, ktorý sa často podceňuje. Napr. u niektorých detí z Ukrajiny sa spočiatku prejavoval nedostatok chuti spolupracovať s učiteľmi a nadväzovať priateľstvá so slovenskými žiačkami a žiakmi. Takto reagovali dokonca aj tie deti, ktoré neboli priamo zasiahnuté traumatickými skúsenosťami bombardovania, či strastiplného úteku z rodnej krajiny.

Hoci zo zbežného pohľadu sa zdalo, že všetko je v poriadku – boli v bezpečnej krajine, mohli pokračovať v živote v škole a v kruhu rovesníkov – zmeny, ktoré ich zasiahli, boli náhle, nedobrovoľné a dramatické. Navyše, deti očakávali, že sa čoskoro ich život vráti do starých kolají a odídu späť na Ukrajinu. Všetky tieto faktory sa spojili a sťažovali už tak náročnú adaptáciu na zmeny.

Traumy u detí z cudziny

Deti prichádzajúce z cudziny trpia často viacnásobnými zmenami a stratami. Okrem zmeny bydliska strácajú aj sociálne kontakty s kamarátmi, často prichádzajú o jedného či oboch rodičov. Ďalšou významnou stratou je i strata možnosti komunikovať v rodnom jazyku. Kto zažil dlhší pobyt v zahraničí, vie, aké náročné a vyčerpávajúce je byť celý deň obklopený ľuďmi, ktorým nerozumieme. V cudzom jazyku často nevieme dostatočne komunikovať svoje potreby, nevieme sa s druhými spájať na takej úrovni, ako sme zvyknutí. Strácame tak aj časť vlastnej identity – prichádzame o svoju pohotovosť, pripadáme si nekompetentní a bezmocní.

Ak sa situácia zmeny bydliska opakuje častejšie a deti zažijú sťahovanie medzi rôznymi krajinami viackrát, ešte viac sa zosilní ich obava z budovania vzťahov a adaptácie na prostredie. Deti to možno nevedia takto formulovať, vidíme však, ako sa sťahujú zo sociálneho života, uzatvárajú sa do seba a boja sa začleniť do spoločnosti, nájsť si priateľov a sústrediť sa na štúdium, pretože nechcú znovu zažiť bolesť zo straty priateľov, bývania a stratených príležitostí. Pre tieto deti je to dvojitá trauma.

Nie je to iba vojna, ktorá ničí svet detí, ale aj celý rad zmien a strát, ktoré sú s ňou spojené a dieťa ich vníma a intenzívne zažíva.

Náročné skúsenosti, ktoré majú tieto deti za sebou, otriasli ich pocitom bezpečia a dôvery voči svetu, voči druhým ľuďom a často aj voči sebe samým. Opätovné hľadanie bezpečia sa deje postupne, cez opakujúce sa zážitky s prívetivým prostredím a pokojnými dôveryhodnými ľuďmi. S tým prirodzene prichádza aj zlepšovanie schopnosti učiť sa, sústrediť sa a prijímať nové veci.

Adaptačné triedy

Prvým krokom k vytvoreniu bezpečného prostredia a navodenie pocitu bezpečia u dieťaťa s náročnými skúsenosťami je pripraviť na zmenu deti v triede i samotné prichádzajúce dieťa prostredníctvom jasných informácií ale i podporou sociálnych a emocionálnych zručností. V mnohých krajinách sa osvedčujú aj tzv. uvítacie triedy/ skupiny, ktoré zo začiatku na krátky čas pomáhajú deťom z cudziny nachádzať bezpečie v menších skupinkách so zameraním aj (nielen) na získanie jazyka. Dieťa môže stráviť 3–12 mesiacov po príchode na tzv. adaptačnom pobyte alebo v uvítacej triede, kde si pomaly a hravo osvojuje jazyk, ale najmä si obnovuje pocit bezpečia prostredníctvom prežívanej rutiny.

Na Slovensku po začatí vojny na Ukrajine v niektorých školách pre ukrajinské deti vytvorili aspoň samostatnú skupinu ŠKD s ukrajinskou psychologičkou. Deti boli spolu poobede na ihrisku, v jedálni a neboli rozdelené medzi triedy a učiteľov po jednom. Takto sa mohli aspoň poobede stretávať, hovoriť svojou rodnou rečou a zažívať podporu od rovesníkov a rovesníčok s podobnou skúsenosťou, vďaka čomu bolo pre ne jednoduchšie sa adaptovať.

WILLKOMMENSKLASSE V BERLÍNE

Novo prichádzajúce alebo utečenecké deti, ktoré ešte neovládajú nemčinu, majú tiež povinnú školskú dochádzku, ale plnia si ju najprv v špeciálnych uvítacích triedach, aby sa mohli zdokonaľiť v jazyku a spoznať každodenný život v krajine a škole. Na týchto uvítacích hodinách, ktoré fungujú zväčša od tretieho ročníka až po maturitu, získavajú potrebné zručnosti v používaní nemčiny a pripravujú sa aj na prechod do bežných tried. Ministerstvo školstva v Berlíne pripravilo pre rodičov kompletne manuály a popisy.

Novinka v zákone od 1.1.2025

V § 29 ods. 14n. školského zákona prináša novinku: **adaptačné triedy pre cudzincov**. Ide o možnosť vytvoriť dočasnú max. ročnú triedu pre adaptovanie a jazykovú prípravu detí cudzincov!

Inklucentrum vytvorilo inovatívny model adaptačnej triedy s celou metodikou a systémom práce a bližšie popisuje:

<https://inklucentrum.sk/inkluzivne-jazykove-centrum/>

Psychosociálna podpora a bezpečie

Keďže najzjavnejšou prekážkou pri adaptácii detí z cudziny je jazyková bariéra, väčšinou sa podpora zužuje na učenie jazyka. V mene rýchleho osvojenia si miestnej reči sa stráca zo zreteľa psychosociálna podpora. Tá je však nielen pre efektívne učenie jazyka úplne kľúčová. Lenže to sa nedá bez toho, aby mali pocit bezpečia a nenarušených vzťahov. Tak skrátka funguje náš mozog.

AKÉ KROKY SÚ V ŠKOLÁCH DÔLEŽITÉ:

1. Poskytnúť deťom stabilitu – jedna vzťahová osoba, konkrétny kamarát alebo kamarátka v triede, kútik, kartičky pomoci alebo komunikačné kartičky, záujem napr. spýtať sa, ako sa dieťa má (cez gestá, čísla alebo symboly).
2. Dať deťom možnosť hovoriť rodným jazykom a podporovať ich v tom – deti si totiž zmenu nevybrali dobrovoľne, musia sa jej prispôbiť často nechtiac a bez vnútornej motivácie. Nie vždy sa chcú učiť jazyk krajiny, v ktorej sa ocitli. Deťom preto za žiadnych okolností **nemožno zakazovať hovoriť v ich rodnom jazyku**. Ba naopak, treba hľadať spôsoby, aby mohli hovoriť s kýmkoľvek, kto ovláda ich reč, a umožniť im rozvíjať vzťahy a priateľstvá na základe svojho jazyka. Traumatizovaným deťom a deťom bez vnútornej motivácie sa ťažko učí cudzí jazyk. Vnútorne prežívanie bude blokovat ich schopnosti. Musíme preto najprv dobre pochopiť a opakovane porozumieť, čo dieťa prežíva. A na to potrebuje dieťa využívať práve materinský jazyk. To, aby dieťa používalo (a učilo sa) svoj materinský jazyk, je tiež dôležité aj z hľadiska osvojovania vyučovacieho jazyka či ďalších jazykov. Pomáha to pri zlepšovaní jazykových zručností vo všeobecnosti.
3. **Používať pôvodné mená detí** a nepremenovávať ich na slovenský variant. Deti z cudziny si niekedy zámerne dávajú slovenské meno alebo jeho adaptáciu, aby sa vyhli skomoleniu svojho mena. Triedny učiteľ by mal však využiť príležitosť a pracovať s triedou na správnom vyslovení mena – dá sa to prostredníctvom aktivít, zoznamovačiek, fonetického prepisu, čohokoľvek. Dôležité je, aby sa ho aj spolužiačky a spolužiaci naučili vyslovovať správne.
4. Postupne deti zapájať do života školy, nechať im veľa priestoru na adaptáciu. Zaujímať sa o ne ako o ľudí, nielen ako o žiakov.
5. Pravidelné stretnutia s terénnym pracovníkom v ich jazyku. Ak je to čo i len trochu možné, na začiatku je pre deti veľmi dôležité mať pravidelné psychosociálne stretnutia v malej skupinke. Napr. raz týždenne jeden až dvojhodinový blok v trvaní 3–12 mesiacov. Terénna pracovníčka, psychologička alebo učiteľka z ich jazykového prostredia sa s nimi stretáva, hovorí o ich prežívaní, zapája ich do hry, kreslenia a rozprávania. Vytvára bezpečné vzťahové prostredie. Deti prežívajú rôzne podoby adaptácie od ticha cez zdôverovanie, smútok, zdieľanie, nadšenie, hyperaktivitu až po stabilizáciu.
6. Spolupráca školského podporného tímu, triedneho učiteľa a asistenta vo vzťahovej sieti dieťaťa je kľúčová. Asistent podľa § 21 zákona 138/2019 pomáha prekonávať aj jazykové a kultúrne bariéry.
7. Aktívna komunikácia s rodičom, napr. mailom v jeho rodnom jazyku za pomoci prekladača. Dobře informovaný a vítaný rodič je v procese adaptácie dieťaťa polovicou úspechu. Hovoriť s rodičom za pomoci prekladača mailom v jeho jazyku je prejavom víťania a mostom k bezpečiu. Podceňiť starostlivosť o rodiča znamená vybudovať priepasť medzi svetom dieťaťa a školou.
8. Pripraviť deťom v ich reči základný manuál/brožúru o pravidlách a fungovaní školy v ich reči. V škole v ich rodnej krajine mohli platiť iné zvyky, pravidlá, spôsob fungovania. Je možné a dobré, ak niečo zaujímavé preberieme aj zo zvykov, ktoré si so sebou prináša dieťa.

Traumu rešpektujúci prístup

Traumu rešpektujúci prístup sa úspešne využíva pri deťoch a žiakoch so skúsenosťou s migráciou, pri deťoch s iným materinským jazykom, ale aj v iných prípadoch. Vnímame ho ako preventívny a inkluzívny prístup, ktorý zahŕňa všetkých ľudí v škole bez ohľadu na to, či máme informácie o tom, že zažili nejaké náročné okolnosti, alebo nie. Pri tomto prístupe je kľúčový dôraz na budovanie bezpečia, o ktorom sme písali aj vyššie. Čo však pod bezpečím v kontexte traumy rešpektujúceho prístupu rozumieme?

- Bezpečie je viac než len neprítomnosť ohrozenia – to, že dieťa v škole už nezažíva hrôzy vojny či nepocituje fyzické nebezpečie, preň automaticky neznamená pocit bezpečia. Bezpečie totiž potrebujeme prežívať aj na úrovni tela, vzťahov, emócií a fyzického prostredia.
- Pri budovaní bezpečia v školách sa môžeme držať niekoľkých dôležitých zásad. V prvom rade sa opierame o predvídateľnosť a transparentnosť – každé dieťa v škole by malo vedieť, čo sa od neho očakáva. Malo by rozumieť tomu, aké nároky sú kladené naňho a jeho správanie, aké pravidlá platia, čo sa bude diať a prečo. Predvídateľné má byť aj správanie dospelých. Pomáhajú aj rituály a opakujúci sa režim. Možnosť voľby je ďalšou kľúčovou charakteristikou budovania bezpečia. Znamená to rešpektovať hlas a názor ľudí v škole vrátane žiakov a žiačok, zisťovať ich preferencie, ako i umožniť im nezapojiť sa do niektorých aktivít. Pomáha to postupne budovať presvedčenie, že ako človek má nad dňami kontrolu. Ďalším zásadným princípom pri budovaní bezpečia je stavanie na kvalitných vzťahoch a spojeniach s druhými – ako rovesníkmi, tak s mladšími i staršími členmi školskej komunity. Povzbudzovanie priateľských interakcií, budovanie sociálnych a emocionálnych zručností a vytváranie priestoru na vzájomné spoznávanie aj mimo akademického rámca dokázateľne pomáha adaptovať sa v školskom prostredí, skvalitňuje celkový well-being a zmiernuje následky náročných životných situácií.

- Prežívanie bezpečia je vysoko individuálne – to, čo je pre niekoho symbolom bezpečia (napr. objatie, rušná trieda plná interakcií a pod.), môže byť pre iného v dôsledku minulých skúseností či citlivej nervovej sústavy ohrozujuce. Je dôležité uvedomovať si to, rešpektovať to, byť voči tomu otvorený a overovať si postupy a kroky, ktoré podnikáme v záujme bezpečia (napr. pýtajme si dovoľenie pri fyzickom kontakte, overujem si, či je pustená hudba či otvorené okno príjemné a pod.)
- U detí, ktoré zažívajú náročné životné situácie, môžeme pozorovať rôzne neobvyklé správanie, napríklad dlhotrvajúce denné snenie, rýchle vzplanutie silných emócií, náchylnosť k hádkam s rovesníkmi a podobne. Zároveň však môžeme na všetky tieto prejavy nazerať ako na pokusy vysporiadať sa s náročnou situáciou – napríklad denné snenie môže byť pre dieťa, ktoré muselo podniknúť dlhú cestu zo svojho domova na Slovensko, zdrojom upokojenia. Alebo schopnosť rýchlej a dôraznej verbálnej reakcie mohla byť veľmi užitočná, keď dospievajúci chlapec nahrádzal svojim súrodencom rodiča a musel sa o nich starať. V triede však tieto stratégie nefungujú a vyvolávajú nepriaznivé reakcie spolužiakov i dospelých. Keď však rozumieme, že takéto správanie nie je namierené osobne proti nám a jeho cieľom nie je ubližovať či zhoršovať vzťahy, dokážeme reagovať láskavejšie a so súcitom a vieme k tomu viesť aj ostatných.

Bulletin Krízová intervencia popisuje, ako dávať podporu deťom v akútnom strese či psychologickú prvú pomoc po príchode z vojnového územia.
inklucentrum.sk/publikacie/

Traumu rešpektujúci prístup je nepretržitá cesta vedúca k porozumeniu sebe i druhým. Oplatí sa však na ňu vydať, lebo iba tak zvládneme podporiť nielen deti so zažitou traumou, ale aj ich rovesníčky a rovesníkov, ktorí sú náročnými skúsenosťami tiež zasiahnutí, ako i všetkých, ktorí sa o nich starajú.

Bulletin **Tvorba bezpečia (nielen) v školskej triede** popisuje, ako vytvárať bezpečie pre deti a ako mu rozumieť aj vtedy, keď dieťa prežilo veľmi ťažké veci. inklucentrum.sk/publikacie/

„Je veľmi dôležité, aby učiteľ lepšie rozumel prejavom dieťaťa a vedel reagovať na jeho správanie, keď je v triede 25 ďalších žiakov. A ak ide o dieťa, ktoré neovláda jazyk a je vystresované, je to ešte ťažšie. Preto je využívanie poznatkov z kurzu Traumu rešpektujúci prístup pri práci s deťmi nevyhnutné pre aj žiakov aj učiteľov, aby sa predišlo profesionálnemu vyčerpaniu.“

— učiteľka z kurzu Trauma rešpektujúci prístup

„Musíš byť veľmi trpezlivý,“ odpovedala líška.
„Najprv si sadneš do trávy trochu ďalej odo mňa, asi takto. Ja sa budem na teba pozerat kútikmi očí, a ty nebudeš nič vraviť. Reč je prameňom nedorozumení. Ale každý deň si budeš môcť sadnúť trochu bližšie.“

— Antoine de Saint-Exupéry

Jazyková podpora

Osvojenie nového druhého jazyka je pre mozog v ranom veku v zásade prirodzené. Ak je mozog v bezpečí, dokáže sa učiť veľmi rýchlo. Ťažšie osvojovanie si jazyka v tínedžerskom veku súvisí s viacerými faktormi. Práve v tomto veku sa kvôli istým vývinovým zmenám začíname jazyk učiť vedome (skôr sa ho učíme, ako si ho osvojujeme), čo je menej prirodzený proces. S vedomým učením jazyka súvisí aj to, že žiačky a žiaci v tomto veku si viac uvedomujú „chyby“ a jazyk sa boja používať. Často to však súvisí aj s tým, že v čase dospievania zažívame vnútornú neistotu, hľadáme zmysel samých seba. A tak učiť sa jazyk je druhoradé. A trvá dlhšie. V mladšom veku vieme získať bezpečný mód rýchlejšie (okrem iného aj vďaka vplyvu jednej učiteľky, väčšej stability fungovania triedy, odlišným vyučovacím metódam).

AKO BY MALA JAZYKOVÁ PODPORA VYZERAŤ:

Podporné opatrenie – jazykový kurz – by mal prebiehať v malých skupinách rozdelených podľa úrovne a veku (v priemere 8 detí).

Súčasťou by mala byť jazyková diagnostika na začiatku (v prípade potreby v priebehu) a na konci školského roka (alebo kurzu), aby sa nastavila ďalšia podpora či sa sledoval posun.

Dôležité je, aby si vyučujúca alebo vyučujúci vytvoril s deťmi dôveryhodný a rešpektujúci vzťah.

Využívame metódy výučby cudzích jazykov, ale nezabúdame na to, že zároveň vyučujeme štátny jazyk. Preto je dôležité, aby sa žiaci učili aj ako sa orientovať v meste, v ktorom žijú, vyplniť dôležité dokumenty či pojmy používané na predmete slovenský jazyk a literatúra.

Metódy musia podnecovať prirodzenú zvedavosť a vnútornú motiváciu. Je dôležité zapájať didaktické hry a interaktívne aktivity rôzneho charakteru.

Je dôležité zameriavať sa na všetky oblasti jazyka (hovorenie, písanie, počúvanie a čítanie s porozumením), na rozvoj slovnej zásoby, ale aj gramatiku, pravopis, výslovnosť a melódiu. Jazyk sa však majú učiť predovšetkým používať. Napríklad sa učia gramatické tvary, či iné javy používať, nie ich určovať.

Zároveň treba vždy dbať na reguláciu dieťaťa.

Musí zohľadňovať vekové osobitosti – nemožno učiť starších žiakov a žiačky zo šlabikárov, ale ani z učebníc pre dospelých.

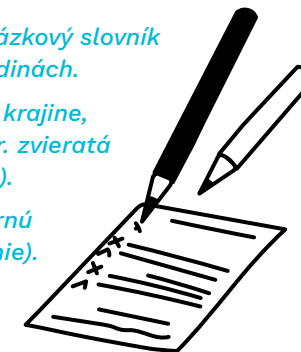
Je potrebné vytvoriť systém jazykových zošitkov na rôzne predmety v dvojazyčnom móde alebo s možnosťou prekladu či využitím aplikácií na rýchly preklad, napr. *Google Lens*, *deepl.com* a i.

Je potrebné prispôbiť systém práce – niektoré spôsoby učenia si deti prinášajú do novej školy a krajiny, iné sa učia nanovo a niektoré sa musia preučiť. Tento proces má byť čo najprirodzenejší, nie násilný. Obsah, postupy, symboly a štruktúra učenia sú v rôznych kultúrach a jazykoch iné. Nie je cieľom všetko zmeniť na iný systém, ale dopriať deťom plynulý prechod a umožniť im niektoré spôsoby si zachovať, čo triedu obohatí a učí ostatných rešpektovať ich. Podobne môže ísť aj o zmenu pri domácich úlohách, dlhodobom nehodnotení aj celé roky. Nie je cieľom dieťa čím skôr zaradiť, ale viesť triedu k rozmanitosti a vysvetľovať a poukazovať na rôzne možnosti fungovania.

Je potrebné prispôbiť učivo – deti s iným materinským jazykom sa naučia myslieť v novom jazyku až oveľa neskôr, ale stále sa u nich budú vyskytovať isté rečové špecifiká. Nemá byť cieľom dieťa prerobiť na domáceho. Nemá zmysel, aby sa dieťa z cudziny učilo všetko to, čo ostatné deti. Nepotrebuje ovládať dejepis a geografiu v rovnakom rozsahu. V rámci vyučovania ostatných predmetov sa deti hlavne zo začiatku potrebujú učiť slovnú zásobu súvisiacu s predmetom ale aj užitočnú slovnú zásobu, ktorú využijú v reálnom živote. Dôležité je nadviazať na už existujúce znalosti.

ÚLOHY, KTORÉ MOŽNO DEŤOM NA PREDMETOCH ZADAŤ:

- Vytvor obrázkovú myšlienkovú mapu alebo obrázkový slovník k vybranej téme, ktorý následne využiješ na hodinách.
- Vytvor jednoduchý referát k preberanej téme o krajine, kultúre či spoločnosti, z ktorej pochádzaš (napr. zvieratá v mojej krajine, politický systém v mojej krajine).
- Úlohy, pri ktorých žiaci a žiačky využívajú názornú podporu (napríklad video pokusu z fyziky, chémie).

Keďže vo väčšine prípadov nie je možné, aby slovenčinu ovládali tak ako deti, pre ktoré je slovenčina materinským jazykom, musíme zásadne zmeniť ich spôsob učenia, hodnotenia a testovania. Deti z cudziny sa učia slovenčinu ako druhý cudzí jazyk, nie ako ostatní žiaci a žiačky. Vyžaduje to úplne inú metodiku a prístup.

Pri učení a hodnotení je dôležité prihliadať na osobitosti ich materinského jazyka, ktoré vplývajú na učenie jazyka. Napr. deti z Ukrajiny nepočujú dĺžky, preto majú problém s písaním dĺžňov, deti s vietnamským jazykom nerozoznávajú niektoré sykavky, preto majú problém aj s ich vyslovovaním, pre deti s arabským jazykom zasa nemajú vo svojom jazyku hlásku p a počujú ju ako f alebo b, preto majú problém s jej vyslovovaním aj počutím.

Novinka v školskom zákone 2025:

Na Testovaní 9 majú deti cudzincov po novom už samostatne upravené podmienky úprav, ktoré veľmi podobne majú byť aj počas celého štúdia.

Videá na tému jazykovej podpory nájdete na našom youtube kanály:

youtube.com/Inklucentrum

Jazykové zošity môžu obsahovať jednoduché základné prehľady pojmov a obsahu z daného predmetu v snahe ponúknuť dieťaťu možnosť doplniť si preklady do vlastného jazyka. Časté využívanie vlastného zošita s pojmami pomáha osvojiť si slovnú zásobu namiesto ich učenia sa naspamäť, zároveň ponúkajú možnosť učiť sa pojmy ich používaním. Napr. na hodinách matematiky žiak až po maturitu môže podľa potreby používať svoj vlastný slovník matematického prehľadu, ktorý si dopĺňa aj celé roky a vedie si ho dvojjazyčne aj vo svojom jazyku, aby nestratil kontakt a rýchlo rozumel pojmom.

Kariérová podpora

Kariérové poradenstvo už dávno neplní len úlohy profesionálnej orientácie, výberu strednej či vysokej školy a pomoci pri hľadaní zamestnania. Súčasná podoba kariérového poradenstva umožňuje žiakom a žiačkam skúmať svoje silné stránky a užitočné stratégie zvládania stresu, objavovať svoje záujmy, pýtať sa na zmysel života a svoju rolu v spoločnosti. Nasleduje tak základné kroky na podporu ľudí so skúsenosťou traumy – orientuje ich na budúcnosť, stavia na riešeniach, zdrojoch podpory a silných stránkach a identifikuje, čo je funkčné a čo treba rozvíjať.

KARIÉROVÁ PODPORA SPOČIATKU ZNAMENÁ:

- Základnú orientáciu v školskom systéme, spôsoboch vzdelávania a podmienkach úspešného zvládnutia rôznych stupňov vzdelania.
- Prepojenie systému s domovskou krajinou dieťaťa:
  - *Koľko ročníkov má naša základná škola a koľko má ich?*
  - *Koľko rokov sú deti povinné navštevovať školu a aké možnosti majú po ukončení povinnej školskej dochádzky?*
  - *V čom sa ponuka našich stredných škôl líši od ponuky v domovskej krajine?*
  - *Aké záverečné skúšky zvyknú absolvovať žiačky a žiaci u nás a u nich?*
  - *Aké vlastnosti a zručnosti očakávame v našich triedach a v čom sa to líši od ich skúseností z domova?*
  - *Aké správanie je v škole očakávané – kladenie otázok, samostatnosť, poslušnosť, súťaživosť či spolupráca?*
- Informácie pre obe strany: prijímajúce trieda aj s pedagógmi a pedagogičkami sa zároveň oboznámi s tým, ako to má prichádzajúce dieťa z cudziny.

Úzke **prepojenie s rodičmi** pri poskytovaní týchto informácií by malo byť samozrejmosťou. Lebo nielen deti, ale i ich rodičia potrebujú pre svoje pokojné prežívanie rozumieť tomu, čo ich v škole v novej krajine čaká a aké sú kritéria úspešnosti v tomto systéme.

PO ÚVODNEJ FÁZE ADAPTÁCIE TREBA PODPORIŤ:

- u detí orientáciu na budúcnosť,
- motiváciu a zvýšiť prežívanie zmysluplnosti.

Ak sa podarí identifikovať cieľ, za ktorým sa chce dieťa vydať, zvýši sa jeho záujem o učenie nového jazyka a celková aktivita v škole. Úlohy, ktoré boli dovtedy namáhavé a dieťa ich plnilo len z povinnosti, dostávajú nový význam – sú krokom k budúcnosti, ktorú si želá.

Jazyková bariéra je často dôvodom k zníženiu očakávaní až k rezignácii na rozvoj talentu dieťaťa. Sny o budúcnosti sa tak stávajú nedostupné. **Systém sa musí zmeniť: jazyk by nemal byť u väčšiny kariérových ciest bariérou a dieťa sa ho môže doučiť postupne aj neskôr.**

Školy si musia uvedomiť, že jazyk zasahuje všetky vyučovacie procesy, vzťahy, klímu a samozrejme aj vyučovacie predmety.

Kultúrne citlivý prístup a podpora rešpektujúca rôzne kultúrne východiská

Umožňuje vidieť správanie iných ľudí, detí i ich rodičov, ale i naše vlastné, nielen ako vyjadrenie individuálnych potrieb, životných skúseností a vnútorných charakteristík, ale tiež ako prejav kultúrnych noriem.

Žiačky a žiaci inkluzívneho jazykového centra boli požiadaní o rozhovory, v ktorých mali zhodnotiť svoje ročné pôsobenie v centre a podporu, ktorú dostali. Vietnamskí chlapci a dievčatá boli v rozhovore veľmi struční a svoj názor vyjadrovali veľmi všeobecne a pozitívne. Na základe týchto rozhovorov nebolo možné identifikovať silné či slabé stránky podpory ani navrhnúť zmeny do nasledujúceho roka.

Vietnamská kolegyňa poskytujúca psychosociálnu podporu týmto tínedžerom navrhla, aby sa spätná väzba od nich zbierala v písomnej podobe a anonymne. Vďaka tejto jednoduchej zmene sa dievčatá a chlapci viac otvorili a ich výstupy priniesli mnoho podnetov.

Vďaka kultúrnej citlivému prístupu sa podarilo vyhnúť zjednodušujúcemu pohľadu „Na všetko nám pritakajú, nezaujímajú ich to, od nich sa nič nedozvieme“ a hľadať riešenia, ktoré zohľadňujú vietnamské normy, ako sú rešpekt a úcta k dospelým, vyhýbanie sa priamej kritike voči druhým a skromnosť.

- Aj spôsoby, akými vyjadrujeme a regulujeme emócie, akými a či kladieme otázky počas vyučovania alebo ako rozmýšľame nad plánmi do budúcnosti, sú silno ovplyvnené kultúrou, v ktorej sme vyrastali. V kontexte kariérového poradenstva napríklad oceňujeme mladých ľudí, ktorí si sami vyberajú svoju strednú školu, vedia pomenovať, v čom sú dobrí a plánujú kroky pre svoj rozvoj ako jazykové kurzy, letné školy či cesty do zahraničia. Vnímame ich ako samostatných a proaktívnych. Sú však kultúry, v ktorých je vyššou hodnotou ako individuálny rast zohľadnenie potrieb rodičov či širšej komunity, skromnosť a praktická pomoc v okolí.
- V psychosociálnej podpore kladieme dôraz na to, že všetky emócie sú prirodzenou súčasťou života a dôležité je, ako ich dokážeme prejsť tak, aby sme neublížili sebe či druhým. Napriek kultúrami však vidíme, že nie všetky emócie sú rovnako vítané. Napríklad v USA je hnev u žien často považovaný za odvalu postaviť sa nespravodlivosti, no v Japonsku je, naopak, jeho prejav bez ohľadu na pohlavie vnímaný ako narušenie harmónie. U nás je hnev, a to najmä u žien, často stále tabu, podobne ako smútok u mužov. Dokážeme hnev naozaj cítiť, priznať si ho a vyjadriť bez hanby, viny či potreby ospravedlnenia? Aby sme mohli porozumieť druhým (aj sebe), potrebujeme sa občas odpútať od vlastných kultúrnych noriem a pozrieť sa na emócie novou optikou – bez hodnotenia a so zvedavosťou.
- Základné hodnoty, ktoré v triede a škole uplatňujeme, môžu mať rôzny význam pre deti z rôznych kultúr. Ak hovoríme, že v triede platí napríklad rešpekt ku všetkým, čo si pod tým predstavia rôzni žiaci a žiačky? Pre jedných môže rešpekt

znamená byť ticho, sklopiť zrak a neklásť otázky, niekto iný ho vyjadruje dodržiavaním časových rámcov a priamym formulovaním svojich názorov. Žiaden z týchto prejavov nie je správny ani nesprávny – je vyjadrením istej kultúry.

Keď si začneme klásť otázky ohľadom vlastných kultúrnych rámcov a následne sa pýtať na to, ako to majú druhí a v čom sa líšime, je dôležité, aby nás v tomto skúmaní viedla zvedavosť. K rovnakému postojeniu potrebujeme viesť aj spolužiakov, kolegyne, rodičov a celé školy. Súdenie a hodnotenie nás totiž od seba vzdalujú a bránia vzájomnému porozumeniu. Naopak, empatia a otvorenosť pomáhajú nám samotným nebrať správanie druhých osobne, nechať sa inšpirovať ich pohľadmi, a ľuďom z iných kultúr zas prinášajú väčšie prijatie a uľahčujú adaptáciu na novú životnú situáciu.

Našou úlohou je aj sprevádzať žiačky a žiakov z cudziny pri skúmaní slovenskej kultúry a porozumení jej noriem. Nie je naším cieľom, aby sa deti vzdali svojho jazyka, svetonázoru, svojich tradícií, a z toho vyplývajúcich hodnôt. Zároveň však pre úspešné začlenenie sa do našej spoločnosti potrebujú poznať a rešpektovať naše spoločenské pravidlá a hodnotové východiská. Jasná komunikácia, od začiatku stanovené a vysvetľované pravidlá, rolové hry a učebné texty, ktoré predstavujú správanie a normy rôznych kultúr významne pomáhajú postupnej adaptácii v novej krajine.

Veľmi dôležitou a niekedy opomínanou podporou detí z cudziny je tiež pomoc pri orientácii sa v najbližšom okolí, v meste, pri spoznávaní voľnočasových možností a miestnych zaujímavých lokalít. Práve v každodennom živote – pri ceste MHD, v kine či v parku – sa učia vnímať zvyky a správanie „domácich“ a začínajú lepšie rozumieť jemnejším a nevypovedaným pravidlám, ktorými sa riadi naša spoločnosť.

Unikátny projekt podpory ukrajinských detí v Bratislave

Inklucentrum spolu s mestom Bratislava, Centrom poradenstva a prevencie Bratislava III (CPP BA 3) a na základe analýz Centra vzdelávacích analýz vytvorili unikátny projekt komplexnej podpory detí z Ukrajiny a neskôr i ostatných detí cudzincov v Bratislave.

Čo sa podarilo?

19

ZAPOJENÝCH
ŠKÔL

1039

PODPORENÝCH ŽIAKOV
A UČITEĽOV

- V CPP BA 3 sa vytvorilo prvé štátne oddelenie podpory pre deti z Ukrajiny so štyrmi psychologičkami z Ukrajiny, ktoré sa postupne rozrástlo a poskytuje podporu deťom z celej Bratislavy.
- Zrealizovali sa štyri analytické štúdie – vstupné dáta, terénny prieskum podpory na školách s odporúčaniami a dve monitorovacie kvalitatívne štúdie o psychosociálnej a jazykovej podpore. Analýzy pomohli presne nastaviť systém podpory v školách v oblasti psychosociálnej, jazykovej a metodickej.
- Inklucentrum rok po vojne expresne spustilo projekt ukrajinských terénnych pracovníčok najprv na 9 a postupne až na 19 školách v Bratislave, kde bolo najviac detí z Ukrajiny.
- O pol roka neskôr po psychosociálnej podpore sme začali postupne na 4 školách spúšťať jazykovú podporu pre deti z cudziny a pre deti s iným materinským jazykom. Dva roky po vojne sme otvorili aj inkluzívne jazykové centrum pre 30 detí z cudziny s 3 uvítacími triedami v priestoroch Centra voľného času.

- Všetky pracovníčky a pracovníci s deťmi z cudziny absolvovali školenie v traumou rešpektujúcom prístupe a nenásilnej komunikácii, aby dokázali plniť kvalitne svoje poslanie.
- Tvoríme metodiku výučby slovenského jazyka ako druhého/cudzieho jazyka orientovanú na deti navštevujúce základnú školu.
- V letných mesiacoch sme opakovane otvorili niekoľko denných jazykových táborov pre deti z cudziny a taktiež veľký pobytový tábor pre vyše stovku ukrajinských detí.
- Po prvom pobytovom tábore sa z dvadsiatky starších ukrajinských detí vytvorila skupina tínedžerov, ktorí sa celoročne stretávajú v tzv. teen klube. V tábore zároveň pomáhali ako pomocní animátori a animátorky a asistovali aj pri ďalšej podpore rovesníkom.

Viac o aktivitách, tábore, rozhovory a videá nájdete tu: inklucentrum.sk/podpora-ziakov-z-ukrajiny/

Keď som nastupovala do Inkluzívneho jazykového centra na pozíciu učiteľky slovenského jazyka ako cudzieho jazyka, netušila som ako veľmi si prácu v jazykovom centre zamilujem.

Stala som sa jednou z učiteľiek pre skupinku 10 tínedžerov. Mnohí z nich prišli na Slovensko so svojimi rodinami, aby utiekli pred hrôzami vojny alebo za prácou. Boli vyňatí zo svojich domovov, odtrhnutí od svojich rodín, priateľov... Boli to dospievajúce deti, ktoré v sebe samých hľadali odpovede týkajúce sa životných cieľov, zmyslu života. Ich talent, schopnosti sa ukázali až v tejto malej jazykovej triede, mnohí dovedy boli neviditeľní v školskom systéme.

Byť oporou, sprievodcom pre nich pri osvojovaní si jazyka bola len jedna z mojich úloh. Cez traumou rešpektujúci prístup som začala inak nazerať nielen na mojich žiakov a žiačky, ale aj na moju úlohu v ich vzdelávacom procese. Posilnilo to vo mne potrebu po vytváraní bezpečného prostredia v triede, dôležitosť všímavosti, prenesenia pozornosti na seba samú – čo, kde a kedy cítim, uvedomenia si svojich hraníc, svojich zdrojov.

— učiteľka jazykovej podpory

Čo plánujeme do budúcnosti?

- Rozširovať stále viac jazykovú podporu priamo na školách a popritom deťom, ktoré to potrebujú, poskytovať aj osobitnú jazykovú podporu v jazykovom centre. Inšpirovať a podporiť takýto typ podpory aj v ďalších mestách a obciach.
- Inkluzívne jazykové centrum postupne transformovať na metodické a integračné centrum na podporu detí z cudziny, kde budeme naďalej poskytovať aj komplexnú podporu, ale pridáme k nej aj metodickú podporu a vzdelávanie pre školy pri začleňovaní týchto detí. Ponúknuť deťom rozvoj aj v ich vlastnom materinskom jazyku.
- Podporiť prácu s rodičmi týchto detí.
- Rozvíjať dlhodobú prácu s ukrajinskou mládežou.
- Rozvíjať poradenské, preventívne a terapeutické služby pre deti z cudziny v rámci CPP i priamo na školách.

Nová legislatíva:

Od 1.1.2026 sa v šk. zákone plánuje upraviť maturita a prijímacie pohovory pre cudzincov postupne v priebehu 2 rokov tak, aby mali skúšky prispôsobené slovenčine ako cudziemu jazyku na nižšej úrovni B1-B2. Zároveň sa zavedie širšia možnosť úpravy obsahu a hodnotenia počas vyučovania.

“Som veľmi vďačná osudu za stretnutie s Inkluentrom a jej ľuďmi. Od začiatku našej práce som necítila stres, tlak, ale najmä porozumenie, pochopenie a pomoc. Ďakujem za možnosť pracovať v tomto projekte, rozvíjať sa, učiť sa nové veci v novej krajine, na to nikdy nezabudnem. Podarovali ste mi nádej, že nie všetko je tak zlé.”

— učiteľka z Ukrajiny a terénna pracovníčka na škole

Krátke príbehy

MINH A SMÚTOK ZA DOMOVOM

Vietnamský chlapec, ôsmak, v škole veľmi nepracuje. Už dva roky s ním škola má veľký problém, jazyk sa nevie naučiť, s deťmi si nerozumie. Občas prekvapí, ale ináč nič. Škola zvažuje poradenskú diagnostiku, či je všetko v poriadku. Slovenské vyšetrenie však veľa neukáže.

Minh nastúpil do inkluzívneho jazykového centra, aby dostal komplexnejšiu podporu. S vietnamskými rovesníkmi sa veľmi nehrá, ba naopak, zdá sa že ho ani neberú, občas má s nimi aj konflikt. **Čo sa Minhovi stalo?**

Po jednom väčšom konflikte v jazykovom centre navrhla psychologička mediáciu prostredníctvom nenásilnej komunikácie a zaplatili si tlmočnicku. Mediácia trvala dlhšie, ale bola krásna. Minh prvýkrát rozpovedal vo svojej reči svoj príbeh, psychologička facilitovala jeho prežívanie. Dala si záležať, aby dobre poznala Minhovo prežívanie. Do centra začala pravidelne chodiť vietnamská terénna pracovníčka a pracovala so skupinou. Minh bol dlhodobo deprivovaný, lebo odišiel z Vietnamu nedobrovoľne, najprv odišli rodičia a ostal so starou mamou a neskôr musel odísť na Slovensko aj on. Už v škole vo Vietname sa mu ťažšie začleňovalo.

Ale tu bol úplne stratený, prišiel o bezpečie a nikdy ho nena-
dobudol späť. Chýbali mu kamaráti a aj po toľkých rokoch na nich stále myslel. Počas dňa často disociatívne sníval, odpájal sa. Prvé pokroky prišli až vtedy, keď mal konflikt a jeho potreby boli vypočuté. Psychologička pomenovala jeho pocity straty a vyjadrila mu porozumenie. S prekvapením tak zareagoval aj vietnamský spolužiak, ktorý s ním mal konflikt. Viac sa konflikty neopakovali, lebo aj jeho spolužiak pochopil, čo vlastne Minh prežíval. Nikto to dovedy nepomenoval tak, aby Minh zažil, že ho počujú. Konečne mohol o svojich potrebách hovoriť vo svojej reči.

ANHELINA MÁ VRAJ ADHD

Piatačka Anhelina z Ukrajiny prišla s mamou z hlavného mesta Ukrajiny. Všetci o nej hovoria, že má ADHD, aspergerov syndróm, nadanie i traumu. Vyrušuje a dostáva poznámky, inokedy zasa vyvádza hlúposti. Väčšinou je veselá a deti ju majú rady. Aj v triede ju asi prijali. **Čo sa Anheline stalo?**

Kým začala vojna, prešla si mnohými ťažkými strastami – alkohol rodičov, násilie, neustály krik a stres. V podstate nikdy nebývala na jednom mieste dlhšie ako dva roky. Keď sa začala vojna, vládol v meste zmätok a chos. Nikto nevedel, čo robiť. V týchto obavách vzala jej mama ľahký batoh a prišla na stanicu vo viere, že niekde nájdu viac bezpečia. Anhelina netušila, kam idú ani kedy sa vrátia. Ani jej mama. Prešli viacero miest, ale nikde sa nedalo ostať, takže nakoniec po piatich zástavkách prekročili slovenské hranice. Týždeň v Michalovciach, týždeň v Košiciach, v Tatrách, v Nitre, Gabčíkove a nakoniec v Bratislave. Po ubytovniach a nocľahárňach. Bez dobrej práce, hoci jej mama je vysokoškolsky vzdelaná.

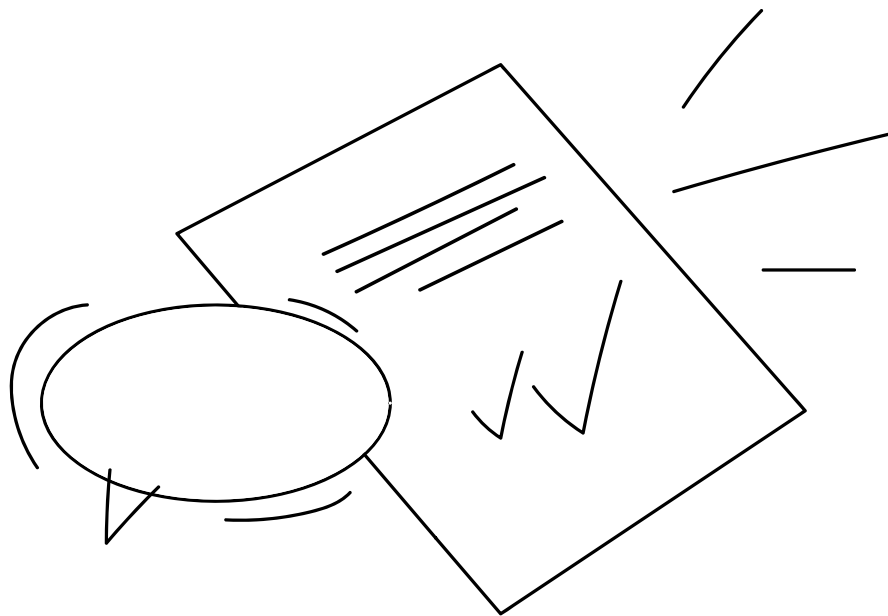
Anhelina nemá svoj domov, jedlo a oblečenie dostáva prevažne od charity. Nadané dievča s telesným nepokojom sa dostáva k terénnej ukrajinskej psychologičke v škole, zúčastňuje sa na stretnutiach podporných skupín, nakoniec sa dostane do ukrajinského psychologického centra v CPP. Najdôležitejšie je, že Anhelina asi nikdy poriadne nepoznala, čo je to bezpečie. Musela sa naučiť dôverovať iba sama sebe. Raz večer v tábore sa rozprávala s psychologičkou a rozhovorila sa. Vnútri je vlastne permanentne smutná, ale to ešte nevie a veľmi ťažko sa k tomu približuje. Musí chrániť svoju mamu, ktorá je veľmi krehká. Ona je silná, a tak uvoľnenie znamená, že na chvíľu pustí kontrolu, aby sa mohla regulovať. Niekedy je sama a v lese zbiera jahody. Čaká ju terapeutická skupina pre šiestakov, kde sa môže pokúsiť pomaly objaviť samu seba. Krásne dieťa, ktorého príbeh nikto nepozná.

Centrum poradenstva a prevencie Bratislava III je štátne školské zariadenie, ktoré okrem komplexných služieb individuálnej a skupinovej intervencie s deťmi a rodičmi vytvára sieť škôl v okrese a partnerstvá so zriaďovateľmi a inými rezortami (kuratela, polícia, lekári a i.), metodicky usmerňuje, celoplošne vzdeláva a koordinuje školské podporné tímy. V apríli 2022 vytvorili aj samostatné psychologické oddelenie pre utečencov z Ukrajiny s komplexnými skriningovými, poradenskými a terapeutickými službami.

Riaditeľkou je sociálna pedagógka PaedDr. Jana Lednická

psychologickecentrum.sk

ZDROJE:

[Začleňovanie detí z Ukrajiny do vzdelávania v Bratislave.](#)

[Analyza súčasnej situácie a prehľad politík.](#)

Alexandra Ostertágová, Michal Rehúš.

[Začleňovanie žiakov a žiačok z Ukrajiny do vzdelávania](#)

[Kvalitatívna sonda z deviatich bratislavských škôl.](#) Centrum

vzdelávacích analýz. Alexandra Ostertágová, Alena Faragulová,
Michal Rehúš

[Regionálne terénne pracovníčky z Ukrajiny v bratislavských](#)

[školách. Vyhodnotenie programu na podporu začlenenia žiakov](#)

[a žiačok z Ukrajiny v základných školách.](#) Alexandra Ostertágová,
Michal Rehúš

[Stav vzdelávania žiakov – odídencom z Ukrajiny \(záverečná správa](#)

[august 2023\).](#) Spolupráca Štátna školská inšpekcia a CVA

[Vyhodnotenie podpory na začlenenie žiakov a žiačok z Ukrajiny](#)

[v ZŠ v Bratislave,](#) 2024, Centrum vzdelávacích analýz.

Naše publikácie

Bulletiny pripravujeme v spolupráci s tímom odborníkov na inkluzívne vzdelávanie. Využite ich ako užitočného sprievodcu pri svojej práci či vysvetľovaní princípov inkluzívneho vzdelávania širokej verejnosti.

Na YouTube kanáli Inkluscentra sme pre Vás spracovali užitočné videá, niektoré dostupné aj v iných jazykoch. Pre hlbšie spoznanie tém odporúčame prihlásiť sa na vzdelávania, ktoré organizujeme.

Naše Publikácie:
inklucentrum.sk/publikacie

Naše Kurzy:
inklucentrum.sk/kurzy

Webináre a Videá:
youtube.com/Inkluscentrum

Zastrešujeme inkluzívne vzdelávanie

Inkluscentrum — Centrum inkluzívneho vzdelávania je advokačnou, vzdelávacou a poradenskou expertnou organizáciou na celonárodnej úrovni v oblasti podpory inkluzívneho vzdelávania. Venuje sa podpore kvalitného a humanistického vzdelávania v školskom prostredí v prospech rozvoja potenciálu všetkých detí, rodín i zamestnancov školy. Poskytuje podporu, konzultáciu a vzdelávanie v akreditovaných programoch a workshopoch najmä pre pedagogických a odborných zamestnancov.

INKLUCENTRUM — Centrum inkluzívneho vzdelávania

Hattalova 12, 831 03 Bratislava
www.inkluscentrum.sk
facebook.com/inkluscentrum

INFO: info@inklucentrum.sk
KURZY: vzdelavanie@inklucentrum.sk
PORADŇA: poradenstvo@inklucentrum.sk
ONLINE: inklucentrum.sk/publikacie
inklucentrum.sk/kurzy

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

Projekt „Partnerstvo 25“ je spolufinancovaný Európskou úniou. Podpora Európskej komisie pri výrobe tohto diela nepredstavuje schválenie obsahu, ktorý odráža názory autorov a Komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.“

Projekt Komplexná podpora začleňovania detí cudzincov v Bratislave do vzdelávacieho systému je spolufinancovaný Európskou úniou v rámci Programu Slovensko.

Projekt „Podpora ukrajinských detí v integračnom procese v školách na Slovensku a v Českej republike“ je spolufinancovaný Európskou úniou, ESF+ SI+

ISBN 978-80-69169-03-6

©2024, 2025 Inkluscentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Autori publikácie: Mgr. Mária Jaššová, Mgr. Alena Faragulová, PhD.,
Mgr. Saša Škorupová a PaedDr. Mgr. et Mgr. Viktor Krížo, PhD.

Publikácia, ani žiadna jej časť, nesmie byť rozširovaná bez súhlasu Inkluscentra a autorov.